

בבא בתרא כב-ג

משה שווערד

1. ספר ארחות צדיקים - השער הארבעה עשר - שער הקנאה

אף עלפי שהקנאה היא מידה רעה מאד, יש מקום שהיא טובה מאד, והיא מידת עליונים, שישים קנאתו על יראת שמים, כענין שנאמר (משלי כג יז): "אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום". ועל דרך זו אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא כא א): קנאת סופרים תרבה חכמה. כי יראה אדם שלומד, יתפוש קנאה בלבו ויאמר: לומד זה כל היום - גם אני אעשה כן! וכן לענין כל המצוות יקנא כל אחד בחבירו ויתפוש מעשי חבירו הטובים. אם יראה רשע ויש בו מידה אחת טובה, יקנאהו על אותה המידה ויעשנה גם הוא. אבל המקנא בחבירו שהוא עוסק בתורה ובמעשים טובים, ואינו מקנא בו שיחשוב: זה עושה כך - גם אני אעשה כן! אלא יחשוב בלבו ויקנא בו: מפני שיש בו מעלות טובות יותר ממני, מחמת כן הוא נכבד בעיני העולם יותר ממני! ומחשב תחבולות כדי לבטלו ולבלבלו מתורתו וממעשיו הטובים - הרי זאת הקנאה היא רעה חולה, והוא חוטא ומחטיא, שותפו של ירבעם בן נבט: לעולם יכבד אדם יראי שמים ועוסקים במצוות, ויתן להם יד, ויסייע להם בגופו ובממונו, ואז יקנאו בו אחרים ויחשבו: אם גם אנחנו עושים כך, יכבדו ויעזרו גם לנו. ומתוך שלא לשמה בא לשמה!

• עוד עיין מראה מקומות לדף כא:

2. שו"ת מהר"ם מרוטנבורג חלק ד (דפוס פראג) סימן קצט

תבא מארה לאשה שיש לה בעל ואינה מתקשטת ותבא מארה לאשה שאין לה בעל ומתקשטת.

3. בית יוסף חושן משפט סימן קנו

[כי הא דרבא שרא להו לר' יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי, דלא כהלכתא] ואמאי דאמרינן רבא שרא להו וכו' דלא כהלכתא תמיהא לי היכי עביד דלא כהלכתא ואף על פי שרש"י יישב וכתב אלא לפנים משורת הדין מכל מקום קשה לי מאן פלג לרבא לעשות לפנים משורת הדין להפסיד לאנשי העיר שלא מדעתם [1] ואיפשר דכיון שדינים הללו דמצו מעכבי מדרבנן בעלמא הוא מפני תיקון העולם בצורבא מרבנן רצו לעשות לפנים מן השורה כלומר שלא להחמיר עליו כמו בעם הארץ.

4. יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף כב עמוד א

(סח) ... ואי צורבא מרבנן הוא שבקינן ליה אפילו לאקבועי כהא דרבא שרא להו לרב יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי דלא כהלכתא. [2] כלומר דלא כהלכתא דשאר אינשי מאי טעמא כיון דרבנן נינהו לא נטרדו מגירסתייהו.

5. חידושי הרישב"א מסכת בבא בתרא דף כב עמוד א

לאקבועי דלא כהלכתא. [2] פ"י דלא כהלכתא לשאר אינשי דלא הוו צורבא מרבנן.

6. רש"י מסכת בבא בתרא דף כב עמוד א

ואי צורבא מרבנן הוא - [1] דטריד בגירסא ולא אורחיה לאהדורי אפ"י לאקבועי נמי.

7. ספר דבר יעקב [2] [3]

ג) כי הא דרבא שרא להו לר' יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי דלא כהלכתא מאי טעמא כיון דרבנן נינהו אתו לטרדו מגיסייהו - משמע מלשון הגמ' שהטעם משום ביטול תורה, וכ"כ הרא"ש ור' יונה כדי שלא יבטל מלימודו. אבל המאירי כתב הטעם משום כבוד התורה, וכן משמע מהרמב"ם [אבות ד-ה].

8. ספר תורת חיים על בבא בתרא דף כב/א

לכך נראה דעד כאן לא קא מוקי רב הונא בריה דרב יהושע אלא כשהן מחזרים בעיירות שאין מעכבין בעיר אלא יום או יומים וחוזרין והולכין מיד אל עיר אחרת אבל לקבוע מקום בעיר אחת ולעכב שם לא והיינו דקאמר והני מילי לאהדורי פ"י לחזור

מקום למקום שאין מעכבין במקום אחד אלא מעט וחוזרין והולכין משם למקום אחר אבל לאקבועי ולעכב במקום אחד לא אבל צורבא מרבנן לאקבועי נמי שרי דאם יחזור ממקום למקום יעכב ויבטל את לימודו. ובשלחן ערוך סימן קנ"ו כתב סתמא רוכלין המחזרין בעירות כו' וצריך לומר כדפירשתי:

9. ספר דבר יעקב

ה] אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו דינא הוא דמעכבי עליכו - כתבו ר' יונה והרא"ש דה"מ אם מוכרים סחורתם מעט מעט, אבל למכור הכל בבת אחת שרי. ומבאר הפלפולא חריפתא [אות פ] משום שכן דרך העולם להוליך סחורה ממקום למקום. כתבו הרא"ש והנ"י בשם הר"י מיגש שאם הסותר שבא לעיר מוכר יותר זול מסחורי העיר א סחורתו יותר טובה, א"א לעכב עליו. וכתב הנ"י דה"מ אם מוזיל הרבה, אבל אם מוזיל מעט מעכבים עליו.

וכתב הפלפולא חריפתא [אות צ] דה"מ סוחר שמביא סחורה אבל אומן יכול לעכב על אומן אחר אע"פ שעושה יותר בזול, כיון שאפשר שעושה יותר זול בגלל שעבודתו גרועה ולא משום שבאמת הוא יותר זול.

כתב הב"י [סימן קנ"ו] שמדברי הרמב"ן והר"ן נראה שחולקים על הר"י מיגש וס"ל שגם אם מוזיל יכולים לעכב עליו. וכ"כ הריטב"א. מדברי הנ"י נראה שלא נחלקו הר"י מיגש והרמב"ן, שהר"י מיגש מדבר היכא שמוזילים הרבה והרמב"ן מדבר היכא שמוזילים מעט, אבל הב"י כתב שמדברי הר"י מיגש משמע שמתיר אפי' מוזיל מעט, ומדברי הרמב"ן משמע שאוסר אפי' מוזיל הרבה. הפתחי תשובה [ס"ק יא] פוסק שמותר אף אם מוכרים מעט יותר זול.

10. חדושי הרשב"א על מסכת בבא בתרא דף כב/א

פיל שבלע כפיפה מצרית והקיאיה דרך בית הרעי מהו, לא הוה בידיה טפח ליה בסנדליה. יש מי שפירש דדוקא שבלע הכפיפה בעא מיניה, ומשום הכי כי לא אהדר ליה איקפד עליה, דהוה ליה למימר דאינה עולה מכדי טומאתה, דתנן (נלים פכ"ה מ"ט) כל הכלין יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה, אבל בהוצין ועבדי לה כפיפה לא איבעיא ליה, דההוא בעיא הוא במנחות פ' ר' ישמעאל (סט, א) ולא איפשיטא. ואם אתי למפשטה ממעשה דשני זאבים שבלעו שני תינוקות בעבר הירדן והקיאום דרך בית הרעי ובא מעשה לפני חכמים וטהרו את הבשר וטמאו את העצמות (שם ב), ודאי דלא דמי הוצין לבשר. דשאני בשר דרכיך טפי, ולעצמות נמי לא דמי, דשאני עצמות דאקושי טפי, וכיון דלא איפשטא להו התם מאי קא קפיד רב אדא בר אהבה על רב דימי דלא הוה בידיה. ויש אומרים דהוצין ועבדינהו כפיפה קא מיבעיא כבעיא דהתם, ולא קפיד עליה אלא משום דהוה ליה לאיתווי הנהו ראיות דקא מייתי התם, אלא דלא ידע לה:

11. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף כב/א

עג) דף כ"ב. לא הוה בידיה לא נקטו ליה שוקא, לעיל בפ"ק גבי לפטור ממס, כתב הרא"ש, דמי שתורתו אומנתו מיקרי ת"ח, והיינו שאינו מבטל מלימודו רק לצורך פרנסתו. ובודאי שרב דימי היה בכלל זה דתורתו אומנתו ואמאי לא נקטו ליה שוקא, ושמא דלענין למינקט ליה שוקא להפסיד למוכרים אחרים חמור יותר מליפטור ממס, ואף דגם התם איכא פסידא לאחריני, אבל התם י"ל דאין פורענות בא לעולם אלא בשביל ע"ה, וא"כ לא הוטל המס מתחלתו על ת"ח, אלא בשביל ע"ה:

12. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף כב עמוד א

לא לשהיי לאונתיך. פ"י דמשום דלא ידע בסדר טהרות לא הוה ליה לולוזולי ודלא למינקט שוקא וכדאמרינן התם (ב"מ ק"ד ב') בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא. [הא דאמרינן בשמעתין מר אמר אנא ענישתיה, כל אחד מהם היה מצטער על עצמו שמא ח"ו נענש על ידו כדאמרינן התם (שבת קמ"ט ב') כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה שנאמר גם ענוש לצדיק לא טוב וכתוב לא יגורך רע.]

13. מהרש"א על בבא בתרא דף כב/א

שרבא לא אמר אלא דלא לנקטי ליה שוקא והוא הוסיף לו בזיון גדול במעשה ובדבור שטפח ליה בסנדליה ואמר ליה אנא רבך כו' וק"ל:

14. מהרש"א על בבא בתרא דף כב/א

וגם בכבוד אביי י"ל דהשתא לא זלזל כ"כ אלא משום דבהלכות מועטות הלכה כאביי לגבי דרבא ביע"ל קג"ם אמר כן אדגרמיתו גרמי בי כו' וחושבניה דדין כחושבניה דדין וק"ל:

15. ספר בניהו בן יהוידע על בבא בתרא דף כב/א

שם עד דמגריריתו גרמי בני אביי, אתי אכלו בשרא שמינא בי רבא. נ"ל בס"ד אין כוונתו לזלזל באביי, אלא רצה לומר תלמידי הישיבה של רבא חריפים, ותתחכמו אם תלמדו עמהם בפני רבא, וכמו שאמר הרבה תורה למדתי מרבתי ויותר מחבירי, נמצא האדם מתחכם מחביריו יותר מרבו, ולכן אמר להם אכלו בשרא שמינא בי רבא. או יובן בישיבה של רבא היו לומדים בששה סדרים, וכמו שאמר רבא עצמו בגמרא דתענית, אנן משנינן בששה סדרי, ואפשר בישיבה של אביי עיקר לימודם היה בארבע, כמו שהיה בזמן רב יהודא:

16. ספר דבר יעקב

ז] אַנא שקילנא בישרא מיקמי שמעיה דרבא דאנא עדיפנא מיניה – כתב היעב"ץ שכוונת רב אבא היתה שהוא חשוב יותר מהשמש של רבא ולא שהוא חשוב מרבא [שהרי לעיל אמר בין דידי לרבא איכא טובא], ומ"מ הקפיד עליו רבא כיון שהשמש היה שלוחו, ושלוחו של אדם כמותו.

17. ספר דבר יעקב

ט] מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ארבע אמות – בגמ' מבואר הטעם משום דוושא. הראשונים מקשים כיון שאינו מזיק חבירו אלא רק מונע ממנו דוושא איך אפשר לחייב אדם להרחיק כותלו מהגבול כדי שיהיה לחבירו רווח של דוושא.

18. חדושי הרשב"א על מסכת בבא בתרא דף כב/א

וכתב מורי הרב ז"ל משום הרב ר' שלמה בר אברהם ז"ל [1] דמתנא' בלוקח מן המלך, דבסתמא נשתעבדו ארבע אמות קרקע לו חוץ לכותלו לדושא, הילכך חברו הלוקח גם הוא מן המלך כשבא לסמוך לו צריך הוא להרחיק ארבע אמות שכבר נשתעבדו לו:

19. ספר דבר יעקב

ב. עוד כתבו הר"ן והמ"מ דמיירי באופן שהראשון זכה בקרקע הסמוכה לקרקע הפקר, ובנה כותלו על גבול קרקע הפקר, שדעתו לזכות מההפקר זכות דוושא.

ג. ר' יונה כתב דמיירי שהראשון החזיק בכותל ג' שנים והשני לא מיחה בו, ולכן יש לראשון חזקה על זכות דוושא.

20. תוספות מסכת בבא בתרא דף כג עמוד א

והא אחזיקו להו - פי' ר"י ב"ר מרדכי כיון שלא בא להחזיק בקרקע של חבירו ולומר שלו הוא אלא לתשמיש בעלמא שנהנה ממנה מועלת חזקה שלא בטענה דמסתמא לא היו אומרים שמכר להם רב יוסף תשמיש זה והוון כי הנהו דלעיל (דף ו.). דאחזוק להורדי דמועלת חזקה שלא בטענה דמדלא מיחה ג' שנים מחל לו ואין נראה דאם לא הקנה לו כי החזיק להורדי אמאי החזיק לכשורי אלא על כרחך התם שטוען שהקנה לו ולהכי אחזיק לכשורי דאין אדם עושה קנין למחצה.

21. תוספות מסכת בבא בתרא דף כב עמוד ב

כדי שיהא זוקף את הסולם - כשמכר ונתן לו זקיפת הסולם בחצירו איירי וקמ"ל דבעי ארבע אמות.

22. רמב"ם יד החזקה - הלכות שכנים פרק ט

(ז) מרחיקין את הסולם מהשובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה בעת שמניח הסולם ותעלה לשובך ותאכל הגוזלות:
(ח) ומרחיקין את הכותל מן המזחילה של חבירו ארבע אמות כדי שיהיה מקום לבעל המזחילה לזקוף סולם ולתקן מזחילה שלו
הואיל והחזיק בה:

• עיין בסוף המראה מקומות

23. ספר דבר יעקב

ט] תנ"ה כדי וכו' כשמכר ונתן לו זקיפת הסולם בחצירו אידי - כוונתם דמבואר במשנה שבעל במרזב מניח סולם כדי לנקות המרזב, ולכן שכינו צריך להרחיק הכותל כלומר לא לבנותו על הגבול אלא להשאיר ארבע אמות פנויות בתוך רשותו כדי שבעל המרזב יוכל להניח שם סולם. ומקשים התוס' דא"כ בעל המרזב משתמש בחצירו של חבירו להניח סולם. ותירצו שמיירי שמכר לו זכות זו.
הרמ"ה [אות י] כתב שאדם שהחזיק במרזב זכה בד' אמות סביב למרזב לענין שיוכל להעמיד שם סולם לנקות מרזבו. וכן דעת הרמב"ם [שכנים ט-ח].

24. רש"י מסכת בבא בתרא דף כב עמוד ב

גמ'. לימא מתני' דלא כרבי יוסי - דפליג בסיפא דפירקין בנוטע אילן סמוך לבור [1] וטובא מילי איכא במתניתין דודאי לאו כרבי יוסי אלא לימא אף זו דסולם ושובך דלא כרבי יוסי.

25. תוספות מסכת בבא בתרא דף כב עמוד ב

לימא תנן סתמא דלא כרבי יוסי - [2] פר"ח מדקאמר הכא טפי לימא דלא כרבי יוסי ולא קאמר אמשניות דלעיל משמע דכולהו אתי כר"י והוי כולהו גירי דיליה דמההיא שעתא משתכחא היזיקא ולא פליג רבי יוסי אלא באילן וצ"ל לפי דמתניתין דלעיל הוי נמי גירי דיליה דמיד כשסומך הכותל מונע הדוושא.

26. ספר דבר יעקב

יב] מודה ר' יוסי בגירי דידיה - והנה שיטת רש"י שהרבה מהדינים שנשנו במשניות הוי דלא כר' יוסי משום שאינם גיריה דיליה. התוס' מביאים שיטת רבינו חננאל שסובר שכל הדינים של המשנה הוי כר' יוסי משום שהוי גיריה דיליה. וכן דעת הר"ף.
וסברת רש"י משמע מלשון רש"י [כב: ד"ה גירי וכה: ד"ה בגירי] שגירי דיליה נקרא רק היכא שהנוק בא מידיו של המזיק.
ולכאורה קשה מהגמ' דאם הניח סולם קרוב לשובך חבירו וקפץ נמיה והזיקה הוי גירי דיליה. וי"ל דגם היכא שמיד אחרי מעשה דידיה איכא נוק ע"י דבר אחר מיקרי גירי דיליה, אבל בגפת וזרעים אין הנוק נעשה מיד ולכן אינם גירי דיליה. [ואף

שהנזק מתחיל מיד מ'מ' אינו משפיע על הניזק אלא לאתר שמונח זמן רב]. ועיין להלן אות טז.
 ולפי שיטת הר"ח והרי"ף שס"ל שכל הדינים של המשנה הוי כר' יוסי משום שהוי גירי דילה נאמרו בראשונים ג' סברות.
 א. השטמ"ק [ד"ה לימא] בשם הר"י מיגש מבאר, דתלוי האם הנזק הוא מיד, ולכן לגבי להרחיק האילן מהבור, כיון שהשרשים גדלים אח"כ אינו גירי דיליה, אבל שאר הנזקין הוי לאלתר ומיקרי גיריה דיליה.
 ב. הרמב"ן [ד"ה לימא] מבאר, אם המזיק יוצא ממקום הנחתו ואינו צריך ללכת לרשות הניזק כדי להזיק הוי גירי דיליה, משא"כ אילן שאינו מזיק ממקום הנחתו אלא משלח אח"כ שרשים שיוצאים ומזיקים במקום אחר. וכע"ז כתב ר' יונה [יה:].
 ג. השטמ"ק [ד"ה לימא] בשם מורי הרב מבאר, אם הנזק יוצא ממקום הנחתו וגם הנזק הוי לאלתר הוי גירי דיליה. [והא דבעי מקום הנחתו היינו משום שאם אינו ממקום הנחתו אינו לאלתר].

27. ספר דבר יעקב

יג. ה"ג זמנין דבהדי דמנח ליה יתבא בחור וקפצה - כתבו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן [סוד"ה לימא] דכיון שלפעמים מתרמי הכי אסור בכל מקרה, דכל שאיכא צד גירי דיליה מסלקינן ליה. וכתבו דמהא שמעינן דהיכא שאיכא צד שיהיה גירי דיליה [כגון הכא שמא תבוא נמיה] חייב מזיק להרחיק, ולא מצי טעין אני אשמור הסולם שלא תבוא הנמיה.

28. תוספות מסכת בבא בתרא דף כב עמוד ב

זאת אומרת גרמא בנזקין אסור - ומעיקרא ס"ד כי היכי דמעיקרא פטור ה"נ דמותר הכא משמע דגרמא בנזקין דפטור וכן בפ' כיצד הרגל (ב"ק דף כו:). זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן אפילו הוא פטור ובפרק הפרה (שם דף מז:). הכניס פירות לחצר בעל הבית שלא ברשות כו' וקאמר בגמרא דאם אכלה והוזקה פטור ונתן סם המות לפני בהמת חבירו דפטור (שם) ושולח בעירו ביד חרש שוטה וקטן (שם נט:). ופורץ גדר בפני בהמת חבירו וכופף קמת חבירו בפני הדליקה ועושה מלאכה במי חטאת (שם נה: נו:). וליבה וליבתו הרוח דפטור בכל הנך כדאמר בפרק הכונס (שם דף נט:). ומבעית חבירו דהוי נמי גרמא כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף כד:). דאיהו הוא דאבעית אנפשיה ובכיצד הרגל (ב"ק דף כג:). שיסה בו כלב שיסה בו נחש פטור ויש ליתן טעם מאי שנא כל הני מדינא דגרמי כגון אחווי אחווי דהגוזל בתרא (שם דף קטז: ושם) ומראה דינר לשולחני ונמצא רע ונפרצה אומר לו גזור ודן את הדין דחייב לר"מ אפילו לא נשא ונתן בידו והשורף שטרותיו של חבירו ומוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו וחילק רבינו יצחק לשון אח' דדינא דגרמי חייב היינו שעושה הוא עצמו היזק לממון חבירו ועוד חילק דדינא דגרמי חייב היינו משעת מעשה שבא ההיזק ועל הכל קשה טיהר את הטמא ובעה"ב עצמו עירבן עם פירותיו ואמאי חייב שהוא עצמו אינו עושה היזק בממון חבירו וגם באותה שעה שמטהר אינו בא ההיזק ונראה לריצב"א דדינא דגרמי הוי מטעם

קנס כדמוכח בירושלמי ולכך כל היזק המצוי ורגיל לבא קנסו חכמים וטעם דקנסו שלא יהא כל אחד הולך ומזיק לחבירו בעין והיינו טעמא דמאן דמחייב בהיזק שאינו ניכר ואפשר דבשוגג נמי קניס רבי מאיר כי היכי דקניס במטמא ומדמע אחד שוגג ואחד מזיד.

29. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף כב/א

(עד) שם. ע"ב תוד"ה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור, ומעיקרא ס"ד דכי היכי דפטור ה"נ דמותר, ולכאורה קשה איך אפשר לומר דמותר לגרום היזק לחבירו, והא כל מה דעלך סני לחברך לא תעביד, זוהי כל התורה כולה, שבת ל"א, ועוד דאפילו אם ההיזק לחבירו בא מאליו, חייב להציל משום השבת אבידה וכ"ש דאסור לגרום היזק מחמתו, וי"ל דהכא שאני, שאפשר לניזק להרחיק את עצמו כדי שלא יוזק, ובכה"ג ליכא משום השבת אבידה דשלד קודם לשל כל אדם:

30. לבוש חושן משפט סימן שפ"א:

יש צד במזיק ממון חבירו שאינו עושה בו שום מעשה אלא שבגרמתו בא הנזק לחבירו, ולפעמים בא הנזק לניזק ע"י גרמת המזיק בחוזק ובגרם קרוב וכאילו עשאו המזיק כמעט בידיים, וזהו שקראוהו בגמרא גרמי בפת"ח תחת הג' וביו"ד בסוף וחיריק תחת המ"ם, ולפעמים שנעשה הנזק ע"י המזיקו ברפיון ובגרם רחוק שנתגלגל הדבר מרחוק עד שבסבת המזיק אירע היזק לניזק מרחוק, וזהו שקראוהו בגמרא גרמא בניזקין באל"ף בסוף ובשב"א תחת הג' ובקמ"ץ תחת הר' והמ"ם. ... ועל פי היסוד הזה תמצא מבואר מה שאמרו ז"ל בגמרא [ב"ק נה ע"ב] דקי"ל גרמא בניזקין פטור, ואמרו ז"ל ג"כ [שם ק ע"א] דקי"ל כר"מ דדאין דיני דגרמי שזהו כוונתם, ומ"מ אין הדבר מסור לכל אדם לשער איזה הוא בכלל גרמי ואיזהו בכלל גרמא

31. סמ"ע סימן שפ"ו

קי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי לפיכך הדוחף מטבע של חבירו כו', עד וי"א דזה מקרי גרמא בנזקין ופטור וכן בדוחף מטבע כו'. בהיות שהלכתא דגרמא ודגרמי טובא ורבוותא המה בתלמוד ובפוסקים, ודברי המחבר ודברי מור"ם הכתובים עליו קצרים וסתומים המה ואין מספיקין למעיינים לעמוד על דבריהן, וכדי לעמוד על תמצית דבריהן ולידע במאי פליגי ומחולקים המה המחבר והי"א שהביא מור"ם הוצרכתי להעתיק לפנינו בקיצור מקור הדברים הללו מהגמרא ומ"ש הרמב"ם והרא"ש עליו. ... **אכן הריב"א כתב, מה שמחלק רבינו יצחק בין דינא דגרמי לגרמא בנזקין, נראה שכולם שוים, אלא דמילתא דשכיח קנסו ביה רבנו וחיובן אינו אלא מדרבנן ומטעם קנס, ומילתא דלא שכיח לא, והכי איתא בירושלמי דשבועות [פ"ו ה"ו], המקרע שטר של חבירו שלא מדעתו, רבי חנינא ורבי אבא, חד אמר חייב וחד אמר פטור, מאן דאמר חייב משום קנס כו', עכ"ל. ולדברי המרדכי הללו נתכוין מור"ם מ"ש בסמוך [סעיף ג'] ז"ל, יש אומרים דבכל גרמא בנזקין אם הוא דבר שכיח ורגיל חייב לשלם משום קנסא כו'. ומשו"ה נראה דקיצר מור"ם ולא כתב כל הני פרטי דכתבו הרא"ש והטור לפטור ולחיוב, משום דס"ל כהיש מפרשים והוא המרדכי דכולם פטורים אי לאו בהני דשכיחי דקנסו בהן ואפילו בגרמא בניזקין. וממה שכתבתי נתבאר לך סתירת דברי העיר שושן שבא ליתן טעם למה קראו חז"ל לאלו גרמות שחייב בהו דינא ד"גרמי", ולאלו שפטרו בהו קראוהו "גרמא" בנזקין, וכתב שהוא ע"פ הדקדוק קל וכבד כמו שובר ומשבר, ושהכבד מורה שהגרמא בא מהמזיק עצמו משא"כ הקל, והאריך בדבריו ובנקודות גרמא וגרמי. וזה אינו לדעת י"א שהוא המרדכי שכתב שכולם שוים הם לדינא אלא שבגרמות השכיחות קנסו וכנ"ל. ולפי דבריו צ"ל דדוקא לדעת ר"י והרא"ש שהתחיל בהן מור"ם ס"ל כן. **ולע"ד היה נראה לומר דבהני גרמות דפטרי בהו רבנן מלשלם קראוהו גרמא "בניזקין", וכאילו אמרו הגרמות באו מכת הניזקין וכאילו באו מעצמן ולא מכת האדם המזיק, ובהני דמחייבי בהו רבנן קראוהו "דיני" דגרמי, ור"ל הגרמות לא באו מעצמן אלא מאדם המזיק שגרם להו. וזה אתי שפיר גם לדברי המרדכי הנ"ל, שאף שס"ל ששוין הן, מ"מ בדבר השכיח וקנסו עליו רבנן קראו הגרמות על שם המזיק. ובדבר שאינו שכיח לא קראו הגרמות על שם המזיק, ואפשר לומר שגם כונת עיר שושן היתה גם כן לזה ומשו"ה הוצרך לשנות המלות והנקודות בשביל זה, ודו"ק. ובמה שכתבתי נתבאר לך כלל דברי המחבר ומור"ם, ומעתה אכתוב לך ביאור פרטי דבריהן:****

מהתם איכא ראייה שצריך לשמור שורו שלא ימית, ואם לא שמר עבר איסור, ואכתי ליכא ראייה לענן שור המזיק.

והנה נחלקו האחרונים האם האיסור להזיק הוא מה"ת או מדרבנן. [ולפי סברת הגר"ח ודאי הוא מדאורייתא].

הקריית ספר [פ"ה מנזק"מ] ס"ל שהמזיק ממון של חבירו ודעתו לשלם הוא איסור מדרבנן. הקה"י [ב"ק סימן א] מדייק מלשון רש"י [גיטין נג: ד"ה מטמא] שכתב שמתמא ומדמע [שהוא היזק שאינו ניכר] אסור להזיק מדרבנן, משמע שמזיק גמור [היזק הניכר] אסור מה"ת.

המל"מ [רוצח ב-ב] מביא מהרי"ט שמתפק האם באיסור דרבנן אומרים אין שליה לדבר עבירה. המל"מ מביא ראייה מהא דכתב רש"י [ב"ק נג: ד"ה נפל] הכורה בור ברה"ר אמרינן אין שליה לדבר עבירה, ושם העבירה היא כזה שהוא מקלקל רה"ר שהווי איסור מדרבנן.

הגר"ב [קמא אה"ע סימן עח אות טז] והמנ"ח [מצוה נג-ה] והקו"ש [אות עז] תמהים על המל"מ שהמזיק עובר איסור דאורייתא, דעשית בור ברה"ר הוא איסור דאורייתא [ולא איסור מדרבנן].

ב. הראשונים והאחרונים דנים מהיכן ילפינו איסור מזיק.

א. הקריית ספר [פ"ה מנזק"מ] ס"ל שהמזיק ממון של חבירו ודעתו לשלם הוא איסור מדרבנן.
ב. היד רמ"ה [סימן קז, הובא בקו"ש אות עז] כתב שאיסור להזיק ילפינו ממה שנאמר לפני עיוור לא תתן מכשול או ואהבת לרעך כמוך.

ג. הברכ"ש [ב"ק סימן ב] כתב בשם הגר"ח דהאיסור להזיק כלול בכל פרשה ופרשה מפרשיות הנזקין, דמזה שהתורה חייבתו לשלם בתור מזיק, איכא ראייה שעבר איסור, דאל"כ לא מסתבר שהתורה תחייב ממון. ומביא בשם הגר"ח דמה שנאמר בפסוק ולא ישמרנו הוא איסור, כלומר כתוב שחייב לשמור שורו ואם לא ישמרנו עבר באיסור. וגם היכא דהתורה מיעטה מתשלום כגון טמון באש או גרמא מ"מ מסתבר שלענין איסור לא נתמעט ועובר באיסור.

יח זאת אומרת גרמא בנזקין אסור - א. מבואר בגמ' שגרמא בנזקין אסור, וגם בגרמא שפטור מלשלם אסור להזיק.

כתב הטור [רי"ס שעת] שיש איסור להזיק ממון חבירו אפי' דעתו לשלם. וכ"כ הרמב"ם [נזק"מ ה-א] אסור לאדם להזיק ולשלם מה שהזיק ואפי' לגרום הנזק אסור.

הברכ"ש [סימן ב] מביא בשם הגר"ח ראייה שאסור להזיק אף בממונו שהזיק, מהא דשור שהורג אדם חייב כופר, ולמ"ד [ב"ק מ]. כופרא כפרה חזינן שעבר איסור במה ששורו הרג ובעי כפרה. מיהו

ה. ר' יונה [בפירושו לאבות א-א] כתב שהאיסור להזיק הוא בכלל איסור גזילה, דבתורה שבע"פ [כלומר הלכה למשה מסיני] נתקבל שכל הנזקין בכלל אותו לאו. וכן משמע מהטור [רי"ס שעת].

כ] בא"ד – ויש ליתן טעם מאי שנא כל הני מדינא דגרמי וכו' וחילק רבינו יצחק לשון אחד דדינא דגרמי חייב היינו שעושה הוא עצמו היוק למזמן חבירו – הראשונים דנו מה ההבדל בין גרמא לגרמי.

א. התוס' כאן כתבו בתי' א': היכא דהוא עצמו מוזק הוי גרמי. בתי' ב': היכא דהיוק נהיה מיד הוי גרמי.

ב. הרמב"ן בקונ' גרמי והרא"ש [ב"ק צח:]: בתירוצו הראשון כתבו שגרמי הוי היכא דהוא עצמו היוק וברי היוקא. הרא"ש בתי' שני כתב היכא דהנזק נהיה מיד הוי גרמי. הפלפולא חריפתא והגר"א [סימן יד-ל] מביאים שהרא"ש בסנה' [פ"ט סימן ב] כתב שבעינן שלושת התנאים ביחד.

ג. התוס' הביאו דעת הריצב"א [כ"כ התוס' ב"ק עא: בשם הריב"א] שס"ל שגרמי הוי קנס חכמים היכא דשכית, והיכא דלא שכית הוי גרמא שפטור.

ד. הרמב"ן [ב"ב כאן וקונ' גרמי] לומד בשיטת רש"י שגרמא וגרמי היינו הך, ורבה פוטר גרמא ואמימר מחייב. עיין להלן.

כב] בא"ד – ונראה לריצב"א דדינא דגרמי הוי מטעם קנס – הראשונים נחלקו אם חיוב גרמי מה"ת או מדרבנן. דעת הרמב"ן [בקונ' גרמי] שחייב מה"ת, וכן דעת התוס' אצלנו [בתי' ראשון] אבל דעת הריצב"א ודעת התוס' ב"ק [עא:]: בשם הריב"א שהוי חיוב מדרבנן. וכן מסיק הש"ך [סימן שפז-א]. ויש נ"מ אם חייב מה"ת או מדרבנן.

א. הש"ך [סימן שפח-נא] מביא את היש"ש שכתב שני"מ אם אפשר לחייב גרמי על פי הודאת בע"ד, דאם הוי קנס דרבנן מודה בקנס פטור. הש"ך חולק ואומר שבקנס דרבנן חייב גם על פי הודאת עצמו.

ב. הש"ך [סימן שפח-ב] כתב שמוסר [שחייב מדינא דגרמי] שמת חייבים יורשיו. ומבארים הש"ך והגר"א שזה תלוי במחלוקת, הש"ך סובר שגרמי הוי חיוב מה"ת ולכן חייבים היורשים אבל אם גרמי הוי קנס מדרבנן לא קנסו את הבנים.

ג. נחלקו הראשונים אם בשוגג חייב משום גרמי. וכתבו הרמב"ן [בקונ' גרמי] והש"ך [סימן

34. תוספות מסכת בבא בתרא דף כג עמוד א

אין חזקה לנזקין - אומר ר"ת דאפי' הקנה יכול לחזור בו דקנין בטעות הוא דסבור היה שיכול לקבל ועכשיו אין יכול לקבל ואין נראה דמדקאמר אין חזקה לנזקין איכא למידק הא ראייה יש כדדייקינן בחזקת הבתים (לקמן דף מט:): גבי הא דתנן ולא (לאשה חזקה בנכסי בעלה).

35. חידושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף כג עמוד א

א"ל הני לדידי כיון דאנינא דעתאי כקוטרא ובית הכסא דמו ל', מיהא שמעינן דכל מי שגודע ומוחזק שאינו יכול לסבול נזק אחד ידוע מן הנזקים שהנפש קצה בהם אין לו חזקה כי הא דרב יוסף דאע"פ ששאר בני אדם אין נמאסין בו כל כך כיון שהוא מוחזק ונודע שאין דעתו טובלתו אין מחזיקין עליו בכך ולא אמרו קוטרא ובית הכסא אלא מפני שהן נזקין ידועין אצל הכל, וכן כתב ר"ח ז"ל ואסיקנא גרמא בניזקין אסור ואין חזקה בקוטרא תדירה ובית הכסא וכל דדמי להו, ע"כ:

ACQUIRING EASEMENTS AND RIGHTS OF WAY

1. רש"י מסכת בבא בתרא דף ו עמוד א

תוס' אחזיק להורדי - כל חזקות הללו דשמעתין אינן חזקות שלש שנים דלא שייך שלש שנים אלא גבי חזקת קרקע שמחזיק בשדה חבירו ואומר לקחתיו ממך אבל הכא בחזקת תשמישין בעלמא מיירי שמשתמש בשל חבירו ובשעה אחת משתמש בפניו ושותק הויא חזקה כדמוכח לקמן דאמר' ואי חבריה בטינא לאלתר הויא חזקה וטעמא משום דאמרינן לא שביק איניש לאישתמושי בתוך שלו תשמיש של קביעות בלא רשותו וכיון דמשתמש זה לפניו ושותק י"ל דנטל רשות ממנו או נתן לו ממון ומכר לו תשמיש זה והני מילי דהויא חזקה כגון שטוען הוא מכר לי או נתן לי במתנה אבל אם טען נשתמשי בפניו ושתק אינה חזקה כדתנן לקמן בחזקת הבתים /בבא בתרא/ (דף מא) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי והוא א"ל שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה כו' ובכל חזקות מיירי לא שנא חזקת שלש שנים ל"ש חזקת יום אחד כי הני ע"כ.

2. ספר דבר יעקב

[י] רד"ה תוס'. אחזיק אהורדי - כל חזקות הללו דשמעתין אינן חזקות שלש שנים וכו' - התוספת היא מדברי הרשב"ם [כ"כ הנחלת דוד [ו]. והיעב"ץ ד:], וכ"כ הרשב"ם [להלן מא.] וכ"כ התוס' [להלן ע"ב ד"ה ואי] בשם הרשב"ם שא"צ חזקת ג' שנים.

ויש בדבריו שני חידושים. א. אין הכוונה לחזקת ג' שנים אלא חזקה לאלתר. ב. בעינן שיטען טענה, אבל אם אמר שלא מחית בי, אין החזקה מועילה. נחלקו בזה הראשונים, ויש כמה שיטות.

3. תוספות מסכת בבא בתרא דף כג עמוד א

והא אחזיקו להו - פי' ר"י ב"ר מרדכי כיון שלא בא להחזיק בקרקע של חבירו ולומר שלו הוא אלא לתשמיש בעלמא שנהנה ממנה מועלת חזקה שלא בטענה דמסתמא לא היו אומרים שמכר להם רב יוסף תשמיש זה והוון כי הנהו דלעיל (דף ו.) דאחזיק להורדי דמועלת חזקה שלא בטענה דמדלא מיחה ג' שנים מחל לו ואין נראה דאם לא הקנה לו כי החזיק להורדי אמאי החזיק לכשורי אלא על כרחך התם שטוען שהקנה לו ולהכי אחזיק לכשורי דאין אדם עושה קנין למחצה.

4. רמב"ם יד החזקה - הלכות שכנים פרק ט

(ז) מרחיקין את הסולם מהשובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה בעת שמניח הסולם ותעלה לשובך ותאכל הגוזלות:
(ח) ומרחיקין את הכותל מן המזחילה של חבירו ארבע אמות כדי שיהיה מקום לבעל המזחילה לזקוף סולם ולתקן מזחילה שלו
הואיל והחזיק בה:

5. רמב"ם הלכות שכנים פרק יא הלכה ד

כל ההרחקות האמורות בפרקים של מעלה אם לא הרחיק וראה חבירו ושתק הרי זה מחל ואינו יכול לחזור ולהצריכו ולהרחיקו. והוא שיראה ממנו שמחל כגון שסייע עמו מיד או שאמר לו לעשות או שראהו שעשה בצדו בלא הרחקה ושתק ולא הקפיד על זה זכה, שכל המחזיק בנזק זכה בו כמו שביארנו, במה דברים אמורים בשהחזיק בשאר נזקין חוץ מארבעה מיני נזקין אלו האמורים בפרק זה שהן ד העשן וריח ה בית הכסא והאבק וכיוצא בו ונדנדו הקרקע שכל אחד מאלו אין לו חזקה, ואפילו שתק הניזק כמה שנים הרי זה חוזר וכופהו להרחיק וכן היזק ראייה במקום שצריך מחיצה כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה כמו שביארנו, ולמה שינו נזקים אלו משאר נזקין לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק מאלו וחזקתו שאינו מוחל שהיזקו היזק קבוע, ואם קנו מידו שמחל בנזקים אלו ו אינו יכול לחזור בו.

6. מגיד משנה הלכות שכנים פרק יא הלכה ד

[ד] כל ההרחקות האמורות וכו'. דעת המחבר בזה כדעת הגאונים שכתבו שהשיעבודין נקנין בשתיקה ומדין סבלנות ותיכף שראה היזקו ונודע לו ושתק הוא חזקה ולא אמרו חזקת שלש שנים וטענת מכר או מחילה אלא בגוף הקרקע ולזה נראה שהסכים הרמב"ן ז"ל אבל רבותינו הצרפתים כתבו שאין שום חזקה מועילה אלא בחזקת שלש ובטענת מכר או מחילה וזה דעת הרב רבינו יונה ז"ל וכן דעת הרשב"א ז"ל ואפשר שזו היא דעת הר"א ז"ל שכתב בהשגות א"א תמה אני ראה ושתק וכו'. ומ"ש ממושיט לו צרורות הוא בירושלמי גבי פותח חלון בחצר חבירו במעמד חבירו ולדעת המחבר ורבו שכתבו שיש להיזק ראייה חזקה בפותח חלון וכמו שנתבאר הירושלמי אינו מסכים לגמרא שלנו שלא אמרו בגמרא לך יגע וסתום אלא כשמיחה קודם שנתבאר היזקו וכן פירש אבן מיגש ז"ל אבל בדברי הרי"ף ז"ל שכתב שאין להיזק ראייה חזקה בשום צד הירושלמי הוא אמת ומ"מ אין ממנו ראייה לשאר הנזקים שחזקה מועילה בהן:

7. ספר דבר יעקב

נחלקו בזה הראשונים, ויש כמה שיטות.
א. שיטת הרשב"ם שא"צ ג' שנים וצריך טענה.
ב. שיטת ר' יונה והרא"ש [סימן יג] והתוס' [כג. ד"ה והא] והנ"י בשם ר"ת והרשב"א שחזקת תשמישין דומה לחזקת קרקעות, שאינו קונה אלא לאחר ג' שנים ובעינין חזקה שיש עמה טענה.
ג. שיטת הריב"ם בתוס' [להלן כג. ד"ה והא] להפך מהרשב"ם שחזקת תשמישין דומה לחזקת קרקעות לענין שאינו קונה אלא לאחר ג' שנים, אך לא בעינין חזקה שיש עמה טענה.

בחי' ר' נחום [אות קלד] מבאר דהריב"ם סובר שאין ראייה מהשתיקה כיון שתשמיש אינו סיבה למחאה, אבל לאחר שהחזיק ג' שנים יש לבעלים לחוש שמא יטען שקנה גוף הקרקע, ולכן איכא ראייה משתיקתו.

8. ספר דבר יעקב

כתב החזו"א [ב"ב סימן יא-ו] ששיעור זה של שלושים יום אינו שיעור קבוע, אלא לפי ראות הדיינים מאימתי הוי שתיקת הבעלים הוכחה שמחלו.

9. ספר דבר יעקב

הקה"ח [סימן קנג-ג] מקשה לפי הראשונים הסוברים שבחזקת תשמישין א"צ טענה, נהי דיש ראייה משתיקת הבעלים שהם מחלו, מ"מ במה קנה המחזיק הרי לא עשה מעשה קנין.
ולפי שיטת הרמב"ם [מכירה א-טו] שסובר שאכילת פירות הוי קנין לקנות הקרקע, מובן שכאן עצם ההשתמשות הוי כאכילת פירות והוי מעשה קנין, אבל לפי שיטת הראב"ד שסובר שאכילת פירות אינו מעשה קנין הדר קושיה. ומתריץ הקה"ח שדוקא לענין לקנות גוף הקרקע סובר הראב"ד שלא מהני אכילת פירות, אבל לקנות קנין של זכות השתמשות בקרקע מהני אכילת פירות.